

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskeva vaatimus ei ole tarkoituksenmukainen ja on vaikeasti toteutettavissa. Esitys rajoittaa kuntien mahdollisuutta päättää toimintojensa järjestämisestä. Esityksestä ei ilmene, mihin perustuu juuri 10 % omistusvaade. Kategorisesta vähimmäisomistusvaatimuksesta tulee luopua tai vähintään säätää mahdollisuus poiketa siitä. Omistusosuusvaatimuksessa tulisi ottaa huomioon toimialakohtaiset, alueelliset sekä omistajakohtaiset erot.

Sidosyksiköiden omistuksen suoraviivainen rajausta puolestaan aiheuttaa kustannuksia, toimivien rakenteiden ja yhteistyömallien rikkoutumista. Erityisen vahingollista se olisi pienille kunnille. Esitys ei lisää kilpailua vaan monella toimialalla jopa heikentää sitä markkinoiden keskittymisen seurauksena.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

65 § Markkinakartoitus

Lakiehdotus jättää markkinakartoituksen toteutustavan edelleen hankintayksikön harkittavaksi, mitä voidaan pitää perusteltuna ja hyvänä linjauksena.

75 § Hankintojen jakaminen osiin

Hankintojen jakaminen osiin on hyvä tavoite. Jakamalla palvelutuotannon tarjouskilpailuja pienempiin eriin mahdollistettaisiin myös pienten ja keskisuurten yritysten osallistuminen tarjouskilpailuihin. EU-kynnysarvon alle jäävissä kansallisissa hankinnoissa säilytettäisiin nykytila ja hankintojen jakaminen olisi edelleen vapaaehtoista.

124 § Hankintamenettelyä koskeva kertomus

Pykälä lisää edelleen hankintatoimen ja hankintayksikön hallinnollista taakkaa. Keskeisimmät hankintaa koskevat tiedot löytyvät jo tällä hetkellä hankintapäätöksestä sekä jälki-ilmoituskäytännöstä.

125 § Hankintamenettelyn keskeyttäminen

Hankintamenettelyn keskeyttäminen, jos hankintayksikkö olisi saanut tarjouskilpailussa vain yhden tarjouksen. Mikäli hankintayksikkö haluaisi edelleen täyttää hankintatarpeen julkisena hankintana, tulisi hankintayksikön järjestää hankinnasta uusi tarjouskilpailu. Jos markkinakartoitus on tehty huolellisesti, on hankinnan valmistelun katsottava olevan tarvittavalla tasolla ja kaikilla halukkailla toimijoilla on jo nyt mahdollisuus osallistua tarjousten jättämiseen, eikä uusi tarjouskierros välttämättä tuo muutosta alkuperäiseen tilanteeseen.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

-

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Ehdotettu vähimmäisomistuksen vaatimus ei ole välttämätöntä. Vähimmäisomistuksen sijaan olisi kiinnitettävä huomiota määräysvaltaan nykyistä enemmän. Sidosyksikkö on hankintadirektiivin mukainen tuotannon järjestämisen tapa. Kunta näkee, että sidosyksiköitä tulee pystyä käyttämään jatkossakin. Tyypillisesti in-house-yhtiön omistusosuudet heijastelevat kunnan asukasmäärää ja asiakasvolyyymiä. Myös pienen omistusosuuden omaavalla kunnalla on vastaavat palvelutarpeet kuin isommalla omistusosuudella/ asukasmäärällä olevalla kunnalla.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

-

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Omistusosuuden muutos tarkoittaisi, että kunnan tulisi ratkaista kaikkien In-House yhtiöiden palveluiden järjestäminen. Kunnan ruoka- ja puhtauspalvelut tuottavat Pohjois-Karjalan Tukipalvelut Oy. ICT palvelut ja henkilöstöhallinnon palvelut tuottavat Meidän IT ja Talous Oy. Kirjastojärjestelmät on tuotettu KOHA-kirjastojärjestelmän kautta. Kunnalla on työterveyden palvelut Siun Työterveyden kautta ja pesulapalvelut Sakupe Oy:n kautta. Esitetyn muutoksen hallinnollinen taakka tulee olemaan valtava ja vaikutukset tulevat olemaan negatiivisesti moninaiset.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Kunnassa ei ole vielä tehty linjauksia tämän suhteen.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Todellisen kilpailun tai markkinoiden puuttuessa alueella, on todennäköistä, ettei markkinoiden hyödyntäminen ainakaan kaikilla sektoreilla johda säästöihin vaan pikemminkin kustannusten nousuun. Omistusjärjestelyiden osalta kunta kantaa huolta tilanteesta, jos omistajat eivät pääse esimerkiksi osakkeiden hinnasta tai muista käytännön järjestelyistä yksimielisyyteen.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Lainsäädäntömuutoksella on myös merkittäviä negatiivisia vaikutuksia kuntien ja hyvinvointialueiden paikalliseen yhteistyöhön ja pieniin kuntiin, ja nämä muutokset tulee myös arvioida. Tällä hetkellä inhouse-yhtiö on ainoa laillinen tapa, jolla kunnat ja hyvinvointialueet voivat tehdä yhteistyötä sekä hyödyntää yhteisiä resursseja.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Käytännössä kaikki yhtiöt, joissa kunta on osakkaina, tulisi purkaa ja joiden tuottamat palvelut tulisi järjestää uudelleen eri tavoin. Yhtiöiden omistukset tulisi järjestellä uudelleen ja näiden tilalle tulisi perustaa uusia organisaatioita.

Erityisesti Heinäveden kaltainen pieni kunta on heikossa asemassa, jos se joutuu hankkimaan aiemmin inhouse-yhtiöltä ostamansa palvelut nopealla aikataululla markkinoilta. Uudistuksen velvoittamana kaikki kunnat ja hyvinvointialueet alkavat samanaikaisesti kilpailuttamaan uudelleen kaikkia tukipalveluitaan ja se aiheuttaa merkittävän häiriön markkinoille. Kunnalta puuttuu kilpailuttamisen resursseja sekä kilpailutusosaamista. Paikallinen tarjonta voi myös olla vähäistä.

Yhtiöillä on kuntaa sitovia osakassopimuksia sekä puitesopimuksia, joissa on irtisanomisajat, jotka sitovat kuntaa. Kunta on myös investoinut erityisesti kirjasto ja ICT sektorilla tuotannon kehitykseen ja nämä kehitystoimiin tehdyt investoinnit menetetään.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Poikkeuksena pienille kunnille (asukasluku alle 10 000) tulee mahdollistaa palveluiden hankinta sidosyksiköltä myös alle 10 prosentin omistuksella. Jokaista kymmentä pientä kuntaomistajaa, joilla on alle 10 prosentin omistus sidosyksiköstä, kohden tulee olla yhteinen hallituspaikka sidosyksikössä.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Sidosyksiköiden omistuksen suoraviivainen rajaus puolestaan aiheuttaa kustannuksia, toimivien rakenteiden ja yhteistyömallien rikkoutumista, huoltovarmuuden ja turvallisuuden heikkenemistä.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Ei lausuttavaa

Muut huomiot

Huomiotava on, että jo tällä hetkellä kunnat hyödyntävät sidosyksikköjensä kautta lukuisten paikallisten yrittäjien osaamista.

Hämäläinen Tiina
Heinäveden kunta